Konstens svärmor

"ACK JA, kritiken är konstens svärmor", suckar en artist i Storm Petersens postuma "107 Fluer". Om denna relation har emellertid under senaste tiden också sagts tänkvärda ord på andra håll i Skandinavien.

Några fälldes vid norska bokhandlareföreningens nya firade 100-årsjubileum av *Henrik Groth*, chef för Cappelens förlag. Hans stora festtal om bokhandelns uppgift tål på åtskilliga punkter att diskuteras, men hör samtidigt till det portigaste man på flera år hört yttras i branschen. Groth vände sig bl. a. mot offerdagen hos en del kritik att stimulera till intresse för böcken, att vicka lösgiidje. Han ansåg att recensenten alldför ofta ryckar ögonbrynen och måssar till läsaren: "I ditt anletes svett skall du läsa din litteratur!" och tillägger att det är en farlig inställning i ett land där pyramiderna på förhand är så stark att man vet att allt tråkigt är värdefullt (här avses givetvis Norge). "Vi vet ju att detta inte kan vara riktigt, för det skall vara roligt att läsa böcker! Kultur är ingen skolgång med trista lixor och plikter."

Något av det skolmästerliga kom däremot från åhörsdagen hos signaturen *Folio* i Svenska Dagbladet, som i skälmskt ragistrala tonfall vände sig mot en del yngre kritikers ovana att dra fram misgreppp av äldre, olikt inkandade kolleger som råkat ta heder och ära av sedermera berömda författare. Det intramanta i de duodesstympunkter som Folio framför är att han tyeks anse att det går att få definitivt rätt i vårderingen av en författare, ungefär som om ett slags himmelsk högsta domstol så småningom för all framtid fastlädde den ena eller andra domen. Som första exempel valde Folio ett som kan synas betygsgande, tyckes Jean Paul. Hans första arbeten möttes med stort oförstående, men så småningom träffade han något viktigt i den romantiska smaken och var länge mycket uppburen. Nu är han definitivt glömd, första omgångens recensenter har fått rätt, och ingen läser längre hans skrifter, säger Folio, som här ställer sig på samma sida som Henrik Schück, i vars litteraturhistoria Jean Paul hör till de oefterrättliga gossarna, som dras fram och får hugg inför hela klassen. Tråkigt nog har men emellertid på senare år kunnat märka ett nyvaknat intresse för den sortens litteratur, via svenska romantiker som Törneros, varför den som hyser något intresse för nyare litterär smak med oro måste undra hur det skulle gå för stackars Folio.

Det dröjde inte heller länge förrän Jean Pauls vänner började anmäla sig. Nådestöten utdelades saktmodigt av Karl Ventzberg, som räknade upp en rad skrifter av Paul som intresserat såväl Wilhelm Ekelund som honom själv och skilda yngre författare. Kanske finns det anledning för Folio att än en gång begrunda den aldrig sibyllinska tanke som avslutar hans artikel: "Framtidens förlåt kan ingen lyfta, men det är inte så utesluter som många tro att bakom den kan dölja sig också överraskningar i fråga om de litterära värdeskattningarna."

En verksamhet av det slag som Folio ogillar bedrivs av *Erik Gotland* i Tidskriftens första nummer. Han inleder där en serie anatomier över författare som han tyckes ha ett dåligt rykte om sig för att vara "tråkiga". Det är förvisning, men under samtal uppenbaras hans problematik och osäkerhet. Kinsella har offrat en lysande bana som forskare för att "göra sin plikt" genom att som vanlig läkare bistå en sjuk broder — tron på plikten och offret har blivit en religion, en ersättning för att han inte fått "vara sig själv", och deltagandet i upproret blir den sista suveräna gesten i denna religions tjänst. Då han kallades att inställa sig i revolutionsarmén greps han till en början av skräck och gömde sin uniform och sina vapen; han övervann skräcken och är nu, utan varje hopp om framgång, beredd att liksom Mereżkovskijs hjältar i "Den fjortonde december", "dö för någonting som han inte tror på". Hans fasthet är förtvivlans, inte segervilljans.

Den tredje i raden är Kinsellas vän poeten Stagdhesh som företrädet en mera medveten, men av känsla för livets skönhet och mystik temperered nihilism. Vad tjänar upproret till, även om det lyckas; "varför ge makten åt ett annat gång av skojare"? Denne fysiskt ömklige hjälte njuter av själva upphetsningen, av slaktningens storhet, av att ur sig pressa fram en heroism som han anser främmande och åtrövärd. Upproret är ett uppflammande inför döden, "lika som de röda insekternas kärleksiek över den virvlande strömmen i solljuset".

Skildringen av de tre hjältarna är så pass modernt realistisk att den ibland närmar sig den typ av psykologiskt avslöjande som i sin härdhet verkar fientlig. Inte sällan tänker man på nazistiska figurer, låt oss säga Himmler, Goebbels och en enkel man ur SA. Ett steg till, och man är framme vid neuroser, onsedveten homosexualitet, förträngningar och modersbindningar, vid en vokabulär som det är ytterst svårt att förena med beundran och upphyggelse. Men O'Flaherty vill, synes det — i varje fall tror han sig vilja — ge ett intryck av storhet och meningsfullhet. Han vill visa, han vill tro på att det kommer något stort ur det mänskliga eländet, till och med att dessa människor är stora genom sin förmåga att handla trots allt, att satsa sig själva. Har han lyckats? Enligt anmälarens mening blir svaret ja, men svaret måste i detta fall bli särskilt subjektivt. Ibland möter man en syntes, ibland en misslyckad blandning av genomskådande och sentimentalitet.

Det irländska folk för vilket påskupproret skall bli en fostrande och enande legend symboliseras i ett antal hjältar. En sextonåring som skriver in sig i upprorsarmén, men helt besegras av sin fruktan och blir pultron och deserör. En mera av ynglingens moder, fjollig, vulgär och argsint, men också renhjärtad, from, stolt och modig. Och bakom dessa och andra gestalter skymtar den massa av oroliga och väntande som skall förlösas — politiskt och andligt — genom elitens blodsoffer.

HERBERT TINGSTEN

OMSTUVAT

Hans Majbjerg överraskade påstått med sin debutroman "Gården", som gav honom litteraturpris och ryktbarhet fix och färdig, alltid en risk och stört för en debutant. Överraskningen får nog säges vara negativ i hans senaste arbete, *Fobler* (LT:s förlag, 4:25), där han upprepar sin gårdsskildring, fast i en annan, mer kortbuggen och mer pretentiös prosalyrisk form.

Om fabler i egentlig mening rör det sig nu knappt: att dra ut alliationer ur dem är i de flesta fall alltför långsökt, de får snarast tas som en vidareutveckling av hans tidigare utpräglat episodiska formmetod. Nog finns det ett och annat bland de små oc[illegible]ningsskisserna och djurtypporträtten som har egenvärde som litterär miniatyr, men det allra mesta har man redan läst i "Gården" och funnit det bättre där. Svagheten beror troligen på en desorientering hos författaren, som man dock knappast behöver befara bli långvarig: därtill har Majbjerg redan visat alltför fast och pålitligt handlag.

SVEN HALLÉN

O'Connellbron och Dublins centrum efter de hårdaste striderna under påskupproret 1916.

Roman om revolution

LIAM O'FLAHERTY.

DEN IRLÄNDSKA frågan hade i årtionden stått i förgrunden av och länga tider dominerat brittisk politik då det engelska parlamentet strax före det första världskriget beslöt att bevilja Irland (utom det protestantiska Ulster) vidsträckt självstyrelse. Beslutet tillfredsställde inte de irländska nationalisterna och inte heller den brittiska högern, och många fruktade ett inbördeskrig på Irland. Världskrigets utbrott, i förening med den eftergift som England gjort, medförde en avspänning; ledaren av det största irländska partiet i underhuset, Redmond, förklarade att man efter vad som skett var beredd att utan tvekan stödja Englands sak, och massor av irländska frivilliga ingick i den brittiska armén.

Den moderata "nationalism" som Redmond och hans kolleger företrädde höll emellertid redan på att mista sitt grepp över det irländska folket. Det radikala Sinn-Feinpartiet, som krävde självständighet för Irland, vann ständigt terräng och tyngde inte tillbaka för att med tysk hjälp förbereda ett uppror på Irland. Vid påsken 1916 kom revolten till stånd. Den var illa förberedd, och endast några tusen av de många tiotusental som anslutit sig till upprorsrörelsen deltog i försöket. Den 24 april besattes en rad offentliga byggnader i Dublin under ledning av män som Pearse, Connolly och De Valera. Efter en veckas gatustrider, som kostade några hundra i döda och några tusen i sårade, var revolten krossad. Sexton irländska ledare avrättades och över två tusen dömdes till fängelsestraff. Påskupproret ingick snabbt i den lyser av kritikens sätt att uppfatta vissa författare under olika perioder med en artikel om Mos Martinson och recensenterna. Företaget är intressant i den mån det syftar till en verklig analys; om kritik aktivt slåddes för litet i Sverige. Skall man emellertid också förhäva sig över de anmärkare som begått kritiska fuffer för 10, 20 år sedan, är det onekligen snyggast om man själv bevarigen upprätt förståndigare vid samma tidpunkt: efterklokheten är knappast ett skälskap värt att vädra när man är ute i allvarliga ärenden. Effekten blir f. ö. inte mindre om man huvudsakligen låter textena tala för sig själva.

ÅKE RUNNQUIST

TIDENS VÄRLDSPOLITISKA BIBLIOTEK

Brännande aktuell

HOWARD K. SMITH

— förf. till "Sista tågen från Berlin" —

EUROPA I FEBER

"En serie korta och slående analyser av den politiska och ekonomiska situationen i de flesta av efterkrigseuropas stater Smiths reportage utgör en fängslande och ofta mycket vettig bild av de europeiska efterkrigsproblemen."

"ke Palmestrand i Expressen

12: 50

TIDEN

KRISTUS I TURKIET

DET ÄR ATSKILLIGT i *Den eviga vandringen uppåt* (Ljus, 14:50) av *Niko Kazantzakis* som erinrar om någon saga ur Tusen och en natt, särskilt historien om hur en turkisk bytyrann egenhändigt stympar och avrättar sin älskarinnas mördare. Miljön — en grekisk by i Mindre Asien i början av tjugutalet — är över huvud taget så avlägsen och pittoresk att det är vanskligt att avgöra var gränsen går mellan saga och verklighetsskildring i det grymmå, våldsamt affektladdade händelseförloppet. Boken har det oberäkneligas charm.

Författaren är en vitgiftande patriot, men det är inte motsättningen mellan greker och turkar som är bekanta för oss. Den är med som bakgrund bara. Det är i stället greker som tvistar med greker. Befolkningen i en avlägsen grekisk by har fördrivits av turkarna, men när den efter många vandringar når kontakt med landsmän och ber om hjälp och skydd jagas den bort på nytt. De besuttna vill inte veta av dessa utblottade stamförvanter som inte ens har bröd för dagen. De rika bönderna hätskhet och obarmhärtighet känner inga gränser när någon vädjar till dem om en smula bistånd. Den sociala indignationen är ett viktigt inslag i romanen, men det är inte ett reformprogram, utan snarare en hjärtats förvandling som titeln, "Den eviga vandringen uppåt", syftar på.

Den hjärtlösa byns pampar är också kyrkans stöttepelare, och i den egenskapen har de just varit med om att utse de församlingsbor som skall medverka i ett passionsspel som vart sjunde år brukar uppföras för att åskådliggöra Kristi lidande. De som valts till Kristus, Petrus, Jakob och Johannes förmanas att noga betänka den heder som har vederfarits dem och att bli som nya människor. Den ironiska poängen är att de fyra faktiskt förändras, rollerna driver dem att höja sig över sig själva, och herdepojken Manolios-Kristus blir snart deras obestridde ledare och lärare. Själv söker han på allt sätt närma sig sin höga förebild, och det leder snart till konflikter med uppdragsgivarna, vilka med den välnärde byprästen i spetsen hetsar hönderna att döda honom. Kristus har än en gång spikats på sitt kors.

Den oförklälga synd Manolios gör sig skyldig till är att han tar sina utstötta landsmäns parti, och när han lyckas förmå en rik bondson att skänka allt vad han äger och har till de fattiga är måttet rågat.

Att handlingen, trots de grälla konflikterna, inte ter sig osannolik beror till en del på att realismen här kommer sagan så nära. Men det är naturligtvis främst ett vittnesbörd om författarens fantasistyrka och flödande ingivelse. Uppslaget med rollerna, som blir verkligare än de personer som skall spela dem, har inte så mycket med Pirandello att skaffa som det kanske låter. Kazantzakis är sparsam med resonemang och analys. Han har tagit fasta på det naiva hos sina figurer, och det är på den vägen han har lyckats sammansmälta tendensroman och legend.

INGEMAR WIZELIUS

En Ölandsskald

SOM Acta Oelandica IX har Ölandsklubben i Stockholm utgivit *En Ölandsskald. Albert Eriksons diktet i urval jämte en levnadsteckning* (pris 5:50). Den lilla volymen aktualiserar ett i förtid avbrutet skriftställarskap och ett ganska bittert människoöde, vars konturer tecknats av *Mej-Britt Backvendtz*. Albert Eriksson var lantbrukaren från Öland, född på dess östra sida, i Bettorp, 1893. Han gick i Kalmar läroverk, men fick avbryta sina studier i gymnasiet. Sedermera återvände han till Öland och skötte gården, harv och lie några år, innan han kom till Stockholm, där han efter någon tid som svältkonstnär fick anställning som korrekturläsare i Svenska Dagbladet. År 1921 övergick Albert Eriksson till Dagens Nyheters redaktion, men hans tidningsmannabana blev inte lång. Sommaren 1903 fick han ett par häftiga lungblödningar, och redan i augusti samma år avled han.

Men bakom dessa torftiga data ligger en skriftställargärning och ett skaldskap. Albert Eriksssons namn skall framför allt vara knutet till de Nietzscheöversättningar som han fullbordade under åren kring sekelskiftet. 1897 utgavs hans tolkning av "Således talade Zarathustra". Den står sig mycket bra än i dag. Senare tillkom ett flertal Nietzscheöversättningar av Albert Eriksons hand.

Vad den lilla volymen framför allt vill bringa i erinran är emellertid originalpoeten Albert Eriksson. Nå, hans originalitet som versskrivare är inte ögonfallande stor. Sitt bästa gav Eriksson när han uttryckte sina känslor för hemmet och barndomsbygden: ("Fädernesgården", "På alvaret", "En vrå som är mig kär"). De erotiska diktrena visar en större frekvens av klicheer. Intrycken av de stora 90-talsdiktarna spåras tydligen i Eriksssons verse; men då han begynner att hemlygd Öland får hans föredrag större flykt och omedelbarhet. Det är som Ölandsskald han främst bör åskådliggommas.

JOHANNES EDFELT

Ende sökanden blev komminister.

Till komminister i Lerbäcks församling i Närke utsågs på söndagen komministern Lennart Sickeldal. Pastor Sickeldal var ende sökande till tjänsten i fråga, och något traditionellt prästval behövde därför ej iföråganomma, utan församlingen tillfrågades efter högmässan vid allmän kyrkostämma om den var nöjd med domkapitlets förslag. (DN, Örebro.)

Han kan se med "friska ögon som t. o. m. är hans egna ögon".

Olle Holmberg i DN om

Knut Jaensson

VARJEHANDA

Essäer om Proust, Valéry, Rousseau, Lewis Carroll, Almqvist m. fl.

10:—

BONNIERS

"Glad herre i livets försommar"

— Strindberg sådan han enligt John Landquist i AB framträder i andra delen av

August Strindbergs brev

Del II

1877—mars 1882

utgiva av

Torsten Eklund

24: —, inb. 29: —

BONNIERS

"Lekt och lärd har utbyte av

Gunnar Brandells intelligenta bok."

Stellan Ahlström i GHT

Strindbergs infernokris

av

Gunnar Brandell

15: —, inb. 19: —

BONNIERS

BLM

Bonniers Litterära Magasin

Marika Stiernstedt

Ludvig Nordströms Fata Morgana

En unik minnesartikel

Raymond Chandler

Mordets enkla konst

En essay om detektivromaner med kommentarer av *Maria Lang, Gösta Rybrant, Stieg Trenter.*

Dikter av *Gustav Sandgren* **och** *Bo Setterlind*

"Förberedelse." En novell av *Erland Josephson*

"Celia Coplestone och kärleken." En essay om Eliot av *Gunnel Vallquist.*

Ebbe Linde: **Teaterkrönika.**

Harry Schein: **Filmkrönika.**

1:75

Prenumerera fö. .51. 10 stora nummer 15 kronor.

BONNIERS

Just nu bättre än SOLEN själv!

Meteorologerna beräkna normalt för januari hörsel en timmas solsken per dag. Då är det gott att veta att det finns fullgod ersättning — Ni kan få Er dagliga dosis sol med den

svenska kvartslampan EDEKRON

nu även med värme

De flesta sjukvårds- och elektriska affärer eller direkt från KIFA

REGERINGSGATAN 31 • TELEFON 22 22 60 (VÄXEL) • STOCKHOLM

Snabbtvätts förmånliga RABATT

-Nu ska Du passa på att lämna "hela garderoben" till kemisk tvätt

- Javisst, och man behöver inte betala förrän i mars!

Kläderna blir individuellt och skonsamt behandlade — absolut rena, fräscha och fläckfria — appreterade och klarare i färgerna — minutiöst avsyrade — mått- och modellkontrollerade — elegant pressade.

EXTRA förmånlig RABATT

-förnämligaste kvalitetsutförande

Snabbtvätt

Det blir enastående billigt.

KOSTYMER	8.50
KLÄNNINGAR fr.	9.90
DRÄKTER fr.	9.45
KAPPOR	11.25
REGNROCKAR	10.80

RING 32 82 52, 31 34 95, 31 32 55, vi hämtar överallt

MATTOR plikas ängas eller kem. rengöras på 8 dagar till kraftigt nedsatta priser.

Östermalm:
Karlavägen 71 (vid Sibyllegatan). Tel. 61 72 .5, 30 92 50

Homlegårdsgatan 1 (Saluhallen vid Östermalmstorg). Tel. 62 55 44

Storgatan 15 (hörnet Artillerigatan). Tel. 61 31 93, 61 31 94

Storgatan 29 (vid Styrmansgatan). Tel. 67 30 48

Sibyllegatan 29 (vid Östermalmstorg). Tel. 61 82 10

City—Söder:
Vattugat. 2 (vid drunkebergstorg). Tel. 10 77 72, 20 77 72

Vasastaden—Kungsholmen:
Observatoriegat. 12 (vid Sveavägen). Tel. 33 90 08, 31 32 55

Råsunda—Hagalund—Solna:
Hagavägen 39 (i närh. av Råsunda Stadion). Tel. 27 27 70

Slut?

I så fall kan vi trösta Er med att en ny upplaga är under utsändning av

Maria Lang

FARLIGT ATT FÖRTÄRA

9:75

Nu i **20** tusendet

En NORSTEDTS bok

MEDDELANDE

angående Folket i Bilds barnbokspristävlan

Då från flera konstnärer framförts önskemål om en förlängning av tävlingstiden har förlaget beslutat att utöka ansamma med en månad eller till den 1 mars.

Tävlande som redan insänt bidrag äger rätt att — om så önskas — återfå bidraget för ev. ytterligare översyn.

Folket i Bilds Förlag

STOCKHOLM

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.